

การนำเสนอ “นโยบายด้านการแพทย์ดั้งเดิมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่สุขภาพประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศ ผ่านประสบการณ์ของจีน, อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม และไทย”

(Presentation on “National Policy on Traditional Medicine & Herbal Products Development towards People’s Health and Country’s Economy: China, Indonesia, Malaysia, Vietnam, and Thailand’s experiences”)

วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมจุฬีเตอร์ ๑๖ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทอง

๑. การแพทย์แผนจีนในสาธารณรัฐประชาชนจีน (TCM in China) นำเสนอโดย Mr. Yu Haiyang, Director General, The Department of Policy, Regulation and Supervision, The State Administration of Traditional Chinese Medicine, PR China

หลังจากจีน ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๙ รัฐบาลจีนได้ส่งเสริมการรวมการแพทย์แผนจีนและแผนตะวันตกเข้าด้วยกัน และให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนจีนเป็นอย่างมาก .ในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาชนจีนระบุว่ารัฐจะสนับสนุนทั้งการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนจีนเพื่อสุขภาพของประชาชนชาวจีน และในปีค.ศ.๑๙๘๖ หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการแพทย์แผนจีนโดยเฉพาะได้ถูกจัดตั้งขึ้น ภายในจังหวัด มณฑล เขตปกครองพิเศษทั้งหมดที่อยู่ใต้การกำกับของรัฐบาลจีน ในปีค.ศ.๒๐๐๓ และ ๒๐๐๙ คณะรัฐมนตรีได้ออกระเบียบข้อบังคับแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าด้วยการแพทย์แผนจีน (Regulations of the People’s Republic of China on Traditional Chinese Medicine) และมติสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการแพทย์แผนจีน (Opinions on Supporting and Promoting the Development of Traditional Chinese Medicine) ซึ่งต่อมามีผลต่อระบบการแพทย์แผนจีนในเชิงนโยบายเป็นอย่างมาก ในปีค.ศ.๒๐๑๖ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน และคณะรัฐมนตรีได้ออกร่างแผนสุขภาพจีนปี ค.ศ.๒๐๓๐ (Outline of the Healthy China 2030 Plan) เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมสุขภาพประชาชนจีนภายใน ๑๕ ปี และคณะรัฐมนตรียังออกร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการแพทย์แผนจีน (ค.ศ.๒๐๑๖-๒๐๓๐) ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาการแพทย์แผนจีนเป็นยุทธศาสตร์ของชาติ

ระบบบริการการแพทย์แผนจีนครอบคลุมทั้งในเมืองและชนบท ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองสามารถรับบริการแพทย์แผนจีน ได้จากโรงพยาบาลการแพทย์แผนจีน (ซึ่งรวมบริการรักษาด้วยการแพทย์แผนจีนและการแพทย์ผสมผสานระหว่างการแพทย์แผนจีนและแผนตะวันตก) คลินิกการแพทย์แผนจีน และแผนกแพทย์แผนจีนในโรงพยาบาลทั่วไป รวมถึงศูนย์สุขภาพในชุมชน ในขณะที่ชาวจีนในชนบท สามารถรับการรักษาแพทย์แผนจีนระดับพื้นฐาน ได้ที่โรงพยาบาลการแพทย์แผนจีน แผนกแพทย์แผนจีนในโรงพยาบาลทั่วไป (โรงพยาบาลเฉพาะทางและศูนย์สุขภาพแม่และเด็ก) แผนกแพทย์แผนจีนในศูนย์สุขภาพระดับท้องถิ่น และคลินิกหมู่บ้าน โดยสถิติในปี ค.ศ.๒๐๑๕ รายงานว่ามีโรงพยาบาลการแพทย์แผนจีนทั้งหมด ๓,๙๖๖ แห่ง แพทย์แผนจีนและผู้ช่วยแพทย์แผนจีน ๔๕๒,๐๐๐ คน คลินิกแพทย์แผนจีน ๔๒,๕๒๘ แห่ง และมีผู้มาใช้บริการแพทย์แผนจีนในหน่วยบริการทั่วประเทศ ๙๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ครั้ง

การแพทย์แผนจีนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการป้องกันรักษาโรคระบาดร่วมกับการแพทย์แผนตะวันตก เช่น โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe acute respiratory distress syndrome: SAR)

โรคไข้หวัดนก H5N1 โรคเอตส์ โรคมือ เท้า ปาก เป็นต้น และเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการรักษาโดยใช้การแพทย์แผนจีนมีราคาไม่สูง ทำให้การแพทย์แผนจีนได้รับความนิยมจากชาวจีนเป็นอย่างมาก จากการสำรวจพบว่า มีการให้บริการแพทย์แผนจีนในหน่วยบริการเพิ่มขึ้นจาก ๑๔.๒% เป็น ๑๕.๗% .ในไม่กี่ปีที่ผ่านมา (ค.ศ. ๒๐๐๙-๒๐๑๕) และค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกต่อหัวของโรงพยาบาลการแพทย์แผนจีนของรัฐมีราคาถูกกว่าโรงพยาบาลทั่วไป ๑๑.๕% และ ๒๔% ตามลำดับ

รัฐบาลจีนส่งเสริมระบบการศึกษาวิชาชีพแพทย์แผนจีน เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนในเมืองและชนบท ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ มีสถาบันการศึกษาการแพทย์แผนจีนทั่วประเทศ ๔๒ แห่ง และสถาบันการศึกษาการแพทย์แผนตะวันตกมากกว่า ๒๐๐ แห่ง ที่มีหลักสูตรการแพทย์แผนจีน โดยมีนักศึกษา มากกว่า ๗๕๒,๐๐๐ คน นอกจากนี้ มีการฝึกอบรมการแพทย์แผนจีนให้บุคคลากรในระดับรากหญ้าและระดับสูง และการทำวิจัยด้านการแพทย์แผนจีนอีกเป็นจำนวนมาก

การพัฒนาอุตสาหกรรมยาแผนจีนมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีกฎหมาย ข้อบังคับหลายฉบับ ประกาศใช้ เพื่อคุ้มครองพืชสมุนไพรจากป่า หน่วยงานอนุรักษ์ธรรมชาติทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศเกิดขึ้นหลายแห่ง มีการทำวิจัยเพื่อคุ้มครองสมุนไพรที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ เกิดการผลิตสารสังเคราะห์เพื่อใช้ทดแทนพืชสมุนไพรที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น ในปัจจุบัน มีการขึ้นทะเบียนยาแผนจีนและยาชนเผ่าจำนวน ๖๐,๐๐๐ รายการ และมีผู้ประกอบการที่ผ่านมาตรฐาน GMP ในการผลิตยาแผนจีน ๒,๐๘๘ แห่ง ซึ่งในปี ค.ศ.๒๐๑๕ อุตสาหกรรมยาแผนจีนมีมูลค่า ๗๘๖.๖ พันล้านหยวน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕๕ ของมูลค่าอุตสาหกรรมยาทั้งหมดในประเทศ ซึ่งยาแผนจีนกลายเป็นตัวแปรใหม่ของการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีน นอกจากนี้ การค้าผลิตภัณฑ์การแพทย์แผนจีนมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นกัน มูลค่าการส่งออกยาแผนจีน สูงถึง ๓.๗๒ ดอลลาร์สหรัฐในปีค.ศ.๒๐๑๕

รัฐบาลจีน ส่งเสริมมูลค่าทางวัฒนธรรมของการแพทย์แผนจีน โดยผลักดันให้วัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนจีน ๑๓๐ เรื่อง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งชาติที่จับต้องไม่ได้ เช่นเดียวกับการฝังเข็มและธรมยาที่ได้ขึ้นบัญชีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก และตำรายาภูมิปัญญาการส่งเสริมสุขภาพ หรือ Huang Di Nei Jing (Yellow Emperor's Inner Canon) และตำรายาแผนจีน (Compendium of Materia Medica) ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกแล้วเช่นกัน

การแพทย์แผนจีนแพร่หลายใน ๑๘๓ ประเทศและภูมิภาคทั่วโลก องค์การอนามัยโลกให้ข้อมูลว่ามีประเทศสมาชิกจำนวน ๑๐๓ ประเทศ ที่อนุญาตการรักษาด้วยการฝังเข็มและธรมยา มี ๒๙ ประเทศ ประกาศใช้กฎหมาย ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ดั้งเดิม และมี ๑๘ ประเทศ บรรจุการฝังเข็มและธรมยาอยู่ในระบบประกันสุขภาพของประเทศ รัฐบาลจีนสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนจีนทั่วโลก และทำงานใกล้ชิดกับองค์การอนามัยโลกเพื่อพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิม การแพทย์แผนจีนจึงกลายเป็นความร่วมมือทางด้านสุขภาพและการค้าที่สำคัญระหว่างจีน-อาเซียน, จีน-อียู, จีน-แอฟริกา, จีน-ยุโรปตะวันออกและยุโรปกลาง นอกจากนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัย คุณภาพ และประสิทธิผลของการแพทย์แผนจีน จึงสนับสนุนให้จัดตั้ง ISO/TC249 ด้านการแพทย์แผนจีนขึ้น เพื่อจัดทำมาตรฐานการแพทย์แผนจีน

๒. การดูแลสุขภาพตนเองของคนในชุมชนโดยใช้สมุนไพรในครัวเรือนและการฝังเข็ม (National Experience: Self-Care in the Community by Utilizing Family Medicinal Garden and Acupressure) นำเสนอโดย Ms. Siti Munawaroh, SKM, MSi Mona Hetharua, Head, Complementary Traditional Health Section Independent, Directorate of Traditional Health Services, Indonesia

อินโดนีเซียเป็นประเทศหมู่เกาะที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีประชากรอาศัยเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพที่หลากหลาย เช่น การนวดแผนดั้งเดิม และการใช้สมุนไพร เป็นต้น งานวิจัยด้านสุขภาพพื้นฐาน ในปีค.ศ.๒๐๑๐ พบว่าชาวอินโดนีเซียร้อยละ ๕๙.๑๒ บริโภคสมุนไพรเพื่อรักษาสุขภาพ และงานวิจัยฯ ในปีค.ศ.๒๐๑๓ พบว่าครอบครัวชาวอินโดนีเซียร้อยละ ๓๐.๔ ใช้บริการแพทย์ดั้งเดิมในการดูแลสุขภาพ

ยาแผนดั้งเดิมและสมุนไพรของอินโดนีเซีย แบ่งเป็น ๓ ชนิด คือ ๑. Jamu หรือ ยา/ผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีประมาณ ๙,๐๐๐ ชนิด ๒. Standardized herbal medicine หรือ ยา/ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการทดลองในสัตว์ทดลอง มีจำนวน ๖๒ ชนิด และ ๓. Phytofarmaca หรือ ยา/ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการทดลองในมนุษย์ มีจำนวน ๒๑ ชนิด

รัฐบาลอินโดนีเซีย ออกกฎกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๙ (ค.ศ.๒๐๑๖) ว่าด้วยการดูแลสุขภาพตนเองโดยสมุนไพรในครัวเรือนและการฝังเข็ม เพื่อสนับสนุนการใช้การแพทย์ดั้งเดิมในชุมชน เนื่องจากเห็นประโยชน์ของสมุนไพรในครัวเรือน ซึ่งราคาถูก หาได้ง่าย มีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ สร้างความมั่นใจให้ภูมิทัศน์บริเวณชุมชน และเป็นการรักษาอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้ง สร้างรายได้ให้ครอบครัวและชุมชนอีกด้วย ส่วนการฝังเข็มนั้น ช่วยป้องกันและรักษาโรคที่ไม่รุนแรงในชุมชน สามารถปฏิบัติเองได้ที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่อื่น ๆ ดังนั้น รัฐบาลจึงสนับสนุนให้ใช้การดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมสุขภาพ หรือรักษาโรคและอาการที่ไม่รุนแรง เช่น เพิ่มน้ำนม ความอยากอาหาร คลายเครียด ลดอาการไอ คันทึนคลื่นไส้ ปวดประจำเดือน ไมเกรน ภาวะโลหิตจาง ตกขาว ตะคริว ท้องผูก เป็นต้น

๓. นโยบายและระเบียบการขึ้นทะเบียนยาแผนดั้งเดิมของมาเลเซีย (Policy and Regulations on Registration of Traditional Medicine in Malaysia) นำเสนอโดย Ms. Teh Li Yin, Principal Assistant Director, Traditional & Complementary Medicine Division, Ministry of Health, Malaysia

Drug Control Authority (DCA) เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลเรื่องการขึ้นทะเบียนยาแผนดั้งเดิมของมาเลเซีย จัดตั้งขึ้นภายใต้ระเบียบว่าด้วยการควบคุมยาและเครื่องสำอาง (Control of Drugs and Cosmetics Regulations: CDCR) ค.ศ. ๑๙๘๔ มีหน้าที่รับรองความปลอดภัย คุณภาพ และประสิทธิผลของยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผลิตภัณฑ์แผนดั้งเดิม และเครื่องสำอาง ที่วางจำหน่ายในมาเลเซีย โดยรับขึ้นทะเบียนยา ผลิตภัณฑ์แผนดั้งเดิม และเครื่องสำอาง ออกใบอนุญาตให้ผู้นำเข้า ผู้ผลิต และผู้ขายส่ง และควบคุมและเฝ้าระวังคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในตลาด และอาการไม่พึงประสงค์จากยา

CDCR ค.ศ. ๑๙๘๔ ได้ให้คำจำกัดความของยาแผนดั้งเดิม (Traditional Medicine) ไว้ว่า “ผลิตภัณฑ์ใด ๆ ที่ใช้เพื่อการรักษาตามศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิม ประจักษ์จากพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุตามธรรมชาติหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งชนิด โดยอาจอยู่ในรูปสารสกัดหรือมีใช้สารสกัด หรืออยู่ในรูปยาจากธรรมชาติก็ได้ ทั้งนี้ไม่รวมการเตรียมยาแบบปราศจากเชื้อ วัคซีน หรือสารสกัดใด ๆ จากร่างกายมนุษย์ และสารเคมีที่มีคุณลักษณะเฉพาะ”

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยกเว้นขึ้นทะเบียนยา ได้แก่ ยาแผนดั้งเดิมที่แพทย์แผนดั้งเดิม เตรียมไว้รักษาสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย สมุนไพรที่ผ่านกระบวนการอบแห้งซึ่งไม่มีกระบวนการรักษาเข้ามาเกี่ยวข้อง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้เป็นอาหาร เครื่องปรุง เครื่องเทศ และไม่มีกล่าวอ้างสรรพคุณการรักษาโรค ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ใช้เพื่อความสวยงาม เช่น ทำให้ผิวขาว ให้ขึ้นทะเบียนเป็นเครื่องสำอาง

ผลิตภัณฑ์ที่ไม่อนุญาตให้ขึ้นทะเบียนยา ได้แก่ ๑. ยาแผนดั้งเดิมที่มีส่วนประกอบจากสมุนไพรที่มีรายชื่ออยู่ในกฎหมาย Poison Act ค.ศ. ๑๙๕๒ ๒. ยาแผนดั้งเดิมที่มีตัวยาซึ่งถูกรายงานว่าเกิดอาการไม่พึงประสงค์กับมนุษย์ ๓. ผลิตภัณฑ์แผนดั้งเดิมที่มีสารสกัดจากร่างกายมนุษย์ ๔. ผลิตภัณฑ์ที่มีการกล่าวอ้างสรรพคุณที่อยู่ในรายชื่อ “List of Non Permissible Indications for Natural Product” ๕. ยาแผนดั้งเดิมที่มีส่วนผสมของพืช สัตว์ หรือ แร่ธาตุที่มากจากธรรมชาติกับสารสังเคราะห์/สารเคมีที่มีผลทางการรักษา ๖. ยาแผนดั้งเดิมที่มีส่วนผสมของพืช สัตว์ หรือ แร่ธาตุที่มากจากธรรมชาติกับวิตามินและกรดอะมิโน และ ๗. ยาแผนดั้งเดิมที่ใช้วัตถุอันตรายรูป (คือใช้สารสำคัญสองหรือมากกว่าสองชนิดซึ่งผลิตจากโรงงานที่ต่างกัน)

ผู้ประกอบการที่ต้องการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์แผนดั้งเดิม ต้องยื่นเอกสารเหล่านี้แก่ DCA ๑. เอกสารคำร้องขอขึ้นทะเบียน ๒. หนังสือรับรองกระบวนการผลิตได้รับมาตรฐาน GMP ๓. หนังสือรับรองผลิตภัณฑ์ (Certificate of Free Sale) ๔. ข้อมูลความคงสภาพ (Stability data) ๕. หนังสือรับรองผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพชีววัตถุ (Certificate of Analysis) โดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ๕๐๐ RM และค่าบริการห้องปฏิบัติการ ๗๐๐ RM สำหรับการขึ้นทะเบียนยาและผลิตภัณฑ์แผนดั้งเดิมในประเทศมาเลเซีย

๔. การแพทย์ดั้งเดิมในเวียดนาม (Traditional Medicine in Vietnam) นำเสนอโดย Dr. Nguyen Thi Hong Quyen, Deputy Head, Traditional Medicine Division, Administration Department of TM, Vietnam

หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในระบบการแพทย์ดั้งเดิมของเวียดนาม มีดังนี้ ๑. Administration Department of Traditional Medicine เป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงสาธารณสุขเวียดนาม ทำหน้าที่กำกับดูแลและกำหนดนโยบายการผสมผสานการแพทย์ดั้งเดิมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน การอนุรักษ์คุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิม การพัฒนาพืชสมุนไพรและการแพทย์ดั้งเดิม และการขึ้นทะเบียนยาสมุนไพร ถือว่าอยู่ในระดับสูงสุดของการบริหารจัดการ ๒. Division of Traditional Medicine ในแต่ละจังหวัด ๓. Traditional Medicine Unit ในชุมชน

เวียดนามมีโรงพยาบาลและแผนกที่ให้การรักษาดูแลด้วยการแพทย์ดั้งเดิม ทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และชุมชน โดยจากข้อมูลในปีค.ศ.๒๐๑๗ เวียดนามมีโรงพยาบาลการแพทย์ดั้งเดิมแห่งชาติ ๒ แห่ง โรงพยาบาลการแพทย์ดั้งเดิมในสถานศึกษา ๑ แห่ง โรงพยาบาลการแพทย์ดั้งเดิมซึ่งสังกัดกระทรวงอื่น ๓ แห่ง โรงพยาบาลการแพทย์ดั้งเดิมตามแต่ละจังหวัด ๕๘ แห่ง โรงพยาบาลการแพทย์ดั้งเดิมของเอกชน ๓ แห่ง แผนกแพทย์ดั้งเดิมในศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชนร้อยละ ๗๕ และคลินิกเอกชนที่ให้บริการการแพทย์ดั้งเดิมมากกว่า ๔,๐๐๐ แห่ง นอกจากนี้ เวียดนามมีโรงงานผลิตยาแผนดั้งเดิมและสมุนไพร ๒๒๖ แห่ง โดยมี ๕๒ แห่งได้รับมาตรฐาน GMP และมียาสมุนไพรมากกว่า ๒,๐๐๐ รายการที่จ่ายในระบบประกันสุขภาพของเวียดนาม

เวียดนามได้ประกาศใช้กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ดั้งเดิมหลายฉบับ โดยกฎหมาย Pharmaceutical Law No 105/2016/QH13 บทที่ ๖ มีมาตราที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์การแพทย์ดั้งเดิมและพืชสมุนไพรหลายมาตรา เช่น มาตรา ๖๖ การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว การสกัด และการแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร มาตรา ๖๙ การทำธุรกิจผลิตภัณฑ์การแพทย์ดั้งเดิม มาตรา ๗๐ การจัดหา แปรรูป เตรียมยา และใช้ยาสมุนไพรในการตรวจรักษา มาตรา ๗๑ การขึ้นทะเบียน การแจ้งเวียน การเพิกถอนยาแผนดั้งเดิม เป็นต้น

รัฐบาลเวียดนามมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาพืชสมุนไพร โดยในปี ค.ศ.๒๐๑๓ ได้ประกาศใช้ Decision No.1976/QD-TTg เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสมุนไพรอย่างยั่งยืน และพัฒนาวัตถุดิบสมุนไพรให้มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้ง รัฐยังสนับสนุนการลงทุนในการวิจัย และการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้คุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรม อีกทั้ง ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเข้ามาลงทุนพัฒนาสมุนไพร เพื่อผลักดันการส่งออกผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปต่างประเทศ

ปัจจุบัน เวียดนามกำลังผลักดันให้เกิดกฎหมายการแพทย์ดั้งเดิมโดยเฉพาะ รวมทั้ง มีนโยบายสนับสนุนการเพาะปลูกพืชสมุนไพรตามมาตรฐาน GACP สนับสนุนให้ผู้ประกอบการลงทุนติดตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิตยาแผนดั้งเดิมเพื่อให้ได้มาตรฐาน GMP นอกจากนี้ เวียดนามยังมีนโยบายแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับประเทศอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิม ร่วมกันจัดฝึกอบรม เผยแพร่และนำเสนอผลิตภัณฑ์การแพทย์ดั้งเดิมในต่างประเทศ และสนับสนุนให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในเวียดนามมากขึ้น

๕. นโยบายการแพทย์ดั้งเดิมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่สุขภาพประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศ (National Policy on Traditional Medicine and Herbal Product Development towards People's Health and Country's Economy) นำเสนอโดย ดร.ภญ.อัญชลี จูฑะพุทธิ ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน และผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์ไทย-จีน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

ไทยมีกฎหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตั้งแต่ระดับประเทศ ลงมาถึงระดับพื้นที่และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ในหมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ (มาตรา ๕๕ และ ๕๗) และหมวดที่ ๑๖ การปฏิรูปประเทศ, แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๗๙), นโยบาย Thailand 4.0, แผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข, นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขข้อที่ ๖ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยให้มีคุณภาพครบวงจรและเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจไทย และแผนยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ ๕ ด้านของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ด้านสาธารณสุข

ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายเพื่อสนับสนุนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์เสริมในระบบบริการสุขภาพหลายประการ เช่น การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคลินิกคู่ขนาน, คลินิกเฉพาะโรค ๔ โรค, การสั่งใช้ยาพัฒนาจากสมุนไพรเป็นลำดับแรก (First Line Drug) โดยปัจจุบันได้ส่งเสริมยาจากสมุนไพร ๒ ชนิด คือ ฟ้าทะลายโจรและขมิ้นชัน, การรับรองคุณภาพโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทย, การพัฒนาใช้กลไกการบริหารในส่วนภูมิภาคในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาบริการ โดยกำหนดให้มีผู้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (Chief Thai Traditional and Alternative Medicine Officer: CTMO) ใน ๑๒ เขตสุขภาพ, การใช้กลไก ๓ อาร์ เอ็นจิน (3R Engine) ได้แก่ ๑. Rebranding เร่งสร้างค่านิยมแผนไทยเฟิร์ส เพิ่มการเข้าถึงและพัฒนาเมืองสมุนไพรเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ๒. Reassurance บูรณาการการแพทย์แผนไทยร่วมกับคลินิกหมอครอบครัว พัฒนาคุณภาพมาตรฐาน พัฒนาระบบการรับรองคุณภาพสมุนไพร รับรองหมอพื้นบ้านหรือวิธีการรักษาทางการแพทย์พื้นบ้านที่ปลอดภัยกับประชาชน และ ๓. Research and Development พัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูล การวิจัย นวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทยฯ และสมุนไพร

ปัจจุบันบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสาธารณสุข สามารถเบิกจ่ายได้ครอบคลุม ทั้ง ๓ ระบบประกันสุขภาพ ได้แก่ สิทธิข้าราชการ สิทธิประกันสังคม และสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สิทธิบัตรทอง) ซึ่งสามารถเบิกจ่ายยาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติได้ตามสิทธิการรักษา และขณะนี้ ยาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ มีจำนวน ๗๔ รายการ ในปีพ.ศ. ๒๕๖๐ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้กำหนดตัวชี้วัดสำคัญของกรม คือ ร้อยละ ๑๘.๕ ของผู้ป่วยนอกได้รับบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ได้มาตรฐาน ซึ่งจากข้อมูลเดือนมิถุนายนในปีเดียวกัน พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยนอกที่รับบริการการแพทย์แผนไทยถึงร้อยละ ๑๙.๙๑

นายกรัฐมนตรีได้มีข้อสั่งการให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาพืชสมุนไพรไทย ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์แปรรูป จากสมุนไพรไทย ทำให้เกิดแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๔ ขึ้น มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพและผลิตภัณฑ์ชั้นนำของภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมูลค่าวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน้อย ๑ เท่าตัว โดยมี ยุทธศาสตร์ ๔ ยุทธศาสตร์ คือ ๑. ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรที่มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดทั้งในและ ต่างประเทศ ๒. พัฒนาอุตสาหกรรม และการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล ๓. ส่งเสริมการใช้สมุนไพร เพื่อรักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพ และ ๔. สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบายภาครัฐเพื่อการ ขับเคลื่อนสมุนไพรอย่างยั่งยืน โดยใช้องค์ประกอบในการขับเคลื่อนนโยบาย ดังนี้ ๑. คณะกรรมการสมุนไพร แห่งชาติ ๒. แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ๓. พ.ร.บ.ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ.

นอกจากนี้ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศ จึงทำให้เกิด แผนปฏิรูปประเทศในด้าน ๆ ขึ้น โดยรัฐบาลมีความจำเป็นที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้การแพทย์แผนไทยมี ศักยภาพและมาตรฐาน ให้บริการคู่ขนานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์แผนไทยจึงได้รับการเสนอให้อยู่ใน แผนปฏิรูปด้านสาธารณสุข เน้นการปฏิรูป ๓ ด้าน คือ ๑. บริการ ๒. ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย และ ๓. ระบบการศึกษาการแพทย์แผนไทย

กลุ่มงานวิชาการแพทย์ดั้งเดิมระหว่างประเทศ
กองวิชาการและแผนงาน
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก